

bre a «*sanabre*: mostassa borda --- *sinapi silvestre*» Camps Merc. (*Folk.* II, 15); Moll en el seu *Supl* al *REW* signa «*SINAPI: sanabre: 'senf', 'quantitat mínima', mall. salabre id, id*» (*AORBB* III, 65). «*Fa més bon treballar ab subvencions de la Confederació --- que no sense cap subvenció ni un salabre de res, com treballam nosaltres fa prop de deu anys*», *AMAlcover* (*BDLC* VI, 141) Confusió que s'explica perquè amb el *SALABRE* sovint s'agafa només un manyoquet de peixos menuts.

El que ja fa rumiar més és la *-r-* que s'ha afegit en català a la terminació del ll. *SINAPI*, i que ja a priori es revela antiga pel fet d'haver arribat abans de l'apòcope de la *-i*; i majorment atesa la seva reparició en les formes d'algunes altres llengües i parlars de la família: milan. *senávra* piem. *senévra* (*ARom* VII, 34, 50 i *REW*, 7933), logud. *senabre*, gall. *xebra*, i la variant cast. *xenabre* (1606, 1611) en lloc de *JENABE*, amb una *-l-* per ultracorrecció de *-bre*. Per això em preguntava jo en el *DCEC/DECH*, si no havíem de posular un variant de declinació en ll. vg. **SINAPIS*, *-PÉRIS*, però m'inclinava a rebutjar-ho pensant que pot ser deguda a la influència de *gingebre*, *gnebre*, i sobretot *pebre* (un gra de pebre).

Altament hi ha també formes romàniques sense la *-r-*: no solament la cast., sinó la fr. *senevé*, napol. *senápe*, Lecce *sanápu* (Lenchantin, *ARom*, I c); i d'altres que corresponen a una accentuació *SINAPI*, concorde amb la del grec. it. *sénape*, oc. ant. *senebe*, i també *serbe* (*PDPF*): amb el tractament normal *N'P*: > *rb* (cf. *carbe* 'cànem' etc., també «*cerbe*: moutarde noire» en el tolosà Goudouli, c. 1610, segons Doujat); port. ant. *seebe* (a. 1258 a Guimarães): avui caduc a benefici de *mostarda*, a causa de l'homonímia amb *SAEPES* > *seve* 'tanca', però supervivent en *NLL* *Se-be*, i els collectius *Sèbal* i *Sabido* (-*ERUM*), Silveira, *RLus* xxxv, 57-59. En català mateix i en el mateix llibre d'Ibn Wáfíd: «Fesols an fulles e branques menudes, e solten la orina e donen ventositat --- e quan són donats a menjar ab lo *senap* no fan ta mal, e són durs d'esmoltre» (p. 72.2). I a propòsit del *sarampió*, citaré infra alguna altra variant antiga.

Del llatí va passar a llengües no romàniques, que no revelen l'accentuació: alemany *senf*; basc *ziape/zeape*, ronalès *ziape* 'mostassa' (Mitzelena, *Fonètica Històrica Vasca*, 281). En fi hi ha l'ar. *sináb* que hom ha cregut vanament d'origen mossàrab (Simonet, s. v. *çinab*), perquè es troba en bastants autors i lèxics hispano-àrabs, però com que és també de l'àrab literal i d'Orient, i n'hi ha variant *āsñáb* i bereb. *ha-šenaft* en el Rif, sembla que és paraula de procedència oriental, sens dubte manlevada directament de la mateixa font que el llatí i el grec.

DERIV SAVIS: *Sinapisme* [Lab. 1840]. *Sinapitzar*, *-ització* *Sinapina* [Lab. 1888]; *sinalbina* [DFa] per encreuament amb *albí*, *-ina*, o amb el fr. *albumine* 'al búmína'.

SARAMPIÓ. Junt amb el cast. **SARAMPIÓN**, port. *sarampão* o *serampelo*, llgd. *sarampioun*, gc. *sarampi(n)* id., i bc. *zurrunpi(ñ)* 'gra de sarampió', pro-

vé de l'hispano llatí *SIRIMPIO*, *-ONIS*, 'pàpula de sarampió'; però tenint en compte el prov. *senapioun*, Roergue *simpieu*, alvernès *chalapi*, és versemblant que aqueix *SIRIMPIONEM* fos una alteració de **SINAPIONEM*, derivat de *SINAPI* 'mostassa', per allusió a l'enrojolament i butllofes que els sinapismes aixequen en la pell del malalt.

En català no en sé documentació fins al Bely: «*xarampió*: sarampión: rubentes pustulae»; Lab. (1840) dóna preferència a la forma *xarampió*, amb *sarampió* i *xarampió* com a variants; el *DAG* atribueix *xara-* i *xarampió* a Bna; i Careta *xarr-* (i fins condemna *sara-*), *DFa* *xarampió*; jo no recordo haver sentit *šarampió* amb *x-* sinó a StPolM (1938). En la meua infància ho sentia a cada moment: jo mateix i tots els germans el passàrem (1910, 1912 ---) i sempre deïem i sentíem *sārampió*; potser perquè les branques de la meua família vénen totes dues de Girona o l'Emp, i ho diria així la branca materna, gironina; perquè en cartes del meu pare (barceloní fill d'empordanesos) ho veig també amb *s-* però amb *-r-* simple (1912, 1913); també a Tortosa: «De qué li ve tindre tan grans morritos? —Del *sarampió* potser?», Moreira (*Folk. Tort.*, 225). La doble, però, consta d'altres bandes: pall. *sārampió* (Tor de V. Ferrera, 1932), *sārāmpió* posa Arqués a les Borges d'Urgell (*BDLC* VI, 56), i així ho escriu el bon urgellenc Serra i Boldú (*AlcM*, s. v. *xar-*), *sārampió* 'la rosa' oia Casac. a Calaceit (1923), tots tres excel·lents observadors, objectius i sense impuresa.

El diari *La Renaixensa*, el 29 de setembre de 1893, porta la notícia d'una junta barcelonina que a Montmaneu i Monistrol de Calders ha fet tancar les escoles perquè «hi regna lo *xarampió*». Per *AlcM* veiem que els val. diuen *sara-* o *sārampió*, ross. *šarampiú*, i se'n dedueix que els balears no usen aquest mot sinó *la rosa* (s. v., § 10); recordo, però, que aquest nom també s'usava a Bna., si bé poc sovint, distingint-ho com una varietat patològica semblant però més benigna, c. 1910-1912.

Del Rosselló el que consta bé en aquest mot és un altre sentit (aplicació secundària), designant una floreta: *xarumpiós* pl. «bleuet» (Rolland, *Flore Pop.*) o *xirimpju* (Grandó, *Misc. Fabra*, s. v.). Més extraordinàries en *AlcM* són les formes que dóna de la Vall d'Aneu *sārampijo*, ço que ja lliga amb certes formes occitanes, i sembla impossible que sigui exacta *sārampijo* no sols per la seva inversemblança estructural en català, sinó perquè Bell-lloc, a on l'atribueixen, és entre les Borges i Castellserà (el poble de Serra i Boldú), per tant deu ser mala grafia per *sarrampió* que consta bé en aquests llocs.

No sembla haver-hi, doncs, documentació antiga en català, fet no massa sorprenent en una cosa així, i tanmateix l'*InvlC* cita un «hababon: *serampió*, dolencia», a propòsit de ross. *xirimpju*, d'un Nebtrissa llatí-català, 121. En castellà n'hi ha —per als detalls veg. **SARAMPIÓN**, *DCEC/DECH*—; una *Cetreria* del segle xv recomana el que s'ha de fer amb l'açor perquè «mude temprano» i «nunca más criará piojo ni arador ni menos *saranpión*»: on més aviat que classe de febre